

**TRABAJO DE FINAL DE GRADO EN TRADUCCIÓN E
INTERPRETACIÓN**

TREBALL DE FI DE GRAU EN TRADUCCIÓ I INTERPRETACIÓ

Departament de Traducció i Comunicació

TÍTOL

**AUTISME I LLENGUATGE DE LES RELACIONS
PERSONALS AMB CARÀCTER SEXUAL: ESTUDI
DE CAS DEL DOBLATGE AL CASTELLÀ DE LA
SÈRIE *ATÍPICO***

Autora: Lucía Troyano Cuevas

Tutora: Irene de Higes Andino

Data de lectura: juny de 2023

Resum:

El sexe sempre s'ha considerat tabú i, en conseqüència, per a fer-hi referència, s'empren eufemismes i llenguatge figurat. Tot i que s'ha començat a desestigmatitzar i que plataformes digitals com Netflix ofereixen en els seus catàlegs productes audiovisuals que intenten visibilitzar el món del sexe, en moltes ocasions es continua sense parlar-ne obertament. De la mateixa manera, el doblatge és una de les modalitats preferides a escala mundial dins de la traducció audiovisual i es caracteritza per la presència d'una oralitat prefabricada que busca imitar els diàlegs naturals.

En aquest Treball de Fi de Grau s'analitza el llenguatge de les relacions personals amb caràcter sexual del doblatge a l'espanyol mitjançant l'estudi de cas de la primera temporada de la sèrie *Atípico*, protagonitzada per un adolescent autista, una condició neurobiològica que afecta la seua comunicació i interacció social. A partir de les dades extretes, l'objectiu és comprovar les diferències entre el llenguatge sexual que fan servir els adults i els adolescents i entre el que utilitzen els adolescents neurotípics i els adolescents autistes. A més, també s'estudien les tècniques de traducció que s'han emprat amb vista a detectar la presència de censura.

Paraules clau:

Traducció audiovisual, doblatge, llenguatge sexual, autisme, tècniques de traducció.

El sistema de referenciació bibliogràfica que s'ha emprat en aquest Treball de Fi de Grau és l'estil APA (sisena edició).

Índex de continguts

Introducció.....	6
Motivació.....	6
Objectius i preguntes d'investigació.....	6
Estructura.....	7
1 Trastorn de l'espectre autista.....	8
1.1 Autisme i llenguatge	8
1.2 Autisme i sexualitat	9
2 Llenguatge sexual com a part del llenguatge tabú.....	11
2.1 Classificació del llenguatge sexual	12
2.2 Llenguatge sexual en les sèries	13
3 Traducció audiovisual: el doblatge.....	15
3.1 (Auto)censura i guia d'estil de doblatge de Netflix	16
3.2 Tècniques de traducció	17
4 Metodologia i corpus	19
4.1 Metodologia.....	19
4.2 Model d'anàlisi	19
4.3 Corpus.....	20
5 Anàlisi i resultats	21
5.1 Tipus d'elements.....	21
5.2 Grups de personatges	26
5.3 Tècniques de traducció	32
Conclusions	40
Preguntes d'investigació i consecució dels objectius	40
Futures línies d'investigació	43
Referències bibliogràfiques	44
Annex	48

Índex de figures

Figura 1. Classificació de tècniques de traducció segons el mètode de traducció. Adaptada de Martí Ferriol, 2006, pàg. 117.....	18
---	----

Índex de taules

Taula 1. Fitxa d'anàlisi.....	19
Taula 2. Formes de lligar o de demostrar amor.....	22
Taula 3. Fi d'una relació.	22
Taula 4. Descripció de persones i situacions.....	23
Taula 5. El sexe i la seua pràctica.....	24
Taula 6. Aparell sexual femení.....	25
Taula 7. Aparell sexual masculí.	25
Taula 8. Adolescents: Fases de les relacions personals.....	28
Taula 9. Adolescents: Sinònims per a les parts del cos.	29
Taula 10. Adults: Fases de les relacions personals.....	29
Taula 11. Adults: Figures i apel·latius en les relacions personals.....	30
Taula 12. Sam: Fases de les relacions personals.	31
Taula 13. Omissió.....	33
Taula 14. Equivalents encunyats.	34
Taula 15. Traducció literal.....	34
Taula 16. Traducció paraula per paraula.	34
Taula 17. Particularització.....	35
Taula 18. Variació.	35
Taula 19. Generalització.....	36
Taula 20. Traducció un per un.....	36
Taula 21. Reducció.....	37
Taula 22. Creació discursiva.	37
Taula 23. Manlleu.....	38
Taula 24. Transposició.	38
Taula 25. Amplificació.....	38
Taula 26. Calc.....	39
Taula 27. Compressió.....	39

Taula 28. Descripció.....	39
Taula 29. Modulació.....	39

Índex de gràfics

Gràfic 1. Tipus d'element.	21
Gràfic 2. Grups de personatges.....	26
Gràfic 3. Tipus d'elements per grup de personatges.....	27
Gràfic 4. Tipus d'elements: Adolescents.	27
Gràfic 5. Tipus d'elements: Adults.	29
Gràfic 6. Tipus d'elements: Sam.....	30
Gràfic 7. Tècniques de traducció.....	32

Introducció

Motivació

Les plataformes digitals, com ara Netflix, han suposat un canvi respecte a la manera de consumir sèries i pel·lícules. Mentre que abans potser era més complicat accedir a tants productes audiovisuals, ara, gràcies als extensos catàlegs que ofereixen, és molt més fàcil. Tanmateix, quantitat no sempre és sinònim de pluralitat.

La majoria dels protagonistes de les sèries i pel·lícules que consumim són neurotípics. En conseqüència, donar visibilitat a la realitat que viuen les persones autistes és una manera de representar la diversitat que hi ha al món. Em sembla molt interessant comprovar fins a quin punt s'ha sigut fidel en la sèrie *Atípic* (Jason Leigh, 2017-2021) a allò que experimenten en el seu dia a dia les persones que viuen amb aquesta condició. A més, el tema del sexe està cada vegada més present en les produccions audiovisuals. No només es tracta d'una marca d'oralitat, sinó de normalitzar un tema que no hauria de ser tabú. Per tant, m'interessa veure com s'han solucionat els possibles problemes de traducció i analitzar fins a quin punt s'ha respectat el llenguatge sexual que apareix en l'original en anglès.

Així doncs, si bé les sèries tenen un component lúdic, també tenen un component didàctic que és de vital importància per a la societat. D'una banda, poden ajudar a conèixer realitats que tal volta no ens són familiars o que ens queden lluny, com és el cas de l'autisme, una condició amb què viuen un de cada cent xiquets en tot el món (Zeidan et al., 2022). D'altra banda, d'un temps ençà, s'ha reivindicat la necessitat de donar-li a l'educació sexual la importància que mereix i de no tractar el sexe com un tema tabú, un objectiu que també ha arribat al món audiovisual.

Objectius i preguntes d'investigació

Per tot el que he comentat en l'apartat anterior, en relació amb les preguntes d'investigació, com que la primera temporada està centrada en el descobriment de la sexualitat, s'espera que el sexe siga un tema central i explícit en les converses. Tanmateix: es parla obertament del sexe? A més, com que és una sèrie en què hi ha interacció entre adolescents i adults, i amb motiu de la temàtica de la primera temporada, la segona pregunta d'investigació que motiva aquest TFG és: hi ha diferències entre el llenguatge

sexual que utilitzen els adults i els adolescents? I, dins dels adolescents, hi ha diferències entre el llenguatge que fan servir els neurotípics i el que utilitza el protagonista, que està dins de l'espectre autista? D'altra banda, com que la sèrie s'ha doblat a l'espanyol, quines són les tècniques de traducció més emprades? Per acabar, com que és una sèrie de Netflix: es respecta la guia d'estil de doblatge de la plataforma en relació amb el llenguatge sexual i amb la censura?

En conseqüència, l'objectiu principal que perseguisc amb aquest Treball de Fi de Grau és analitzar el llenguatge de les relacions personals amb caràcter sexual que s'utilitza en el doblatge a l'espanyol mitjançant l'estudi de cas de la sèrie *Atípico*. A partir d'aquest objectiu general, els objectius específics són els següents:

- Analitzar quins són els tipus d'elements sexuals que més apareixen.
- Comprovar si hi ha diferències entre el llenguatge que empren els adults i els adolescents.
- Comprovar si hi ha diferències entre el llenguatge que fan servir els neurotípics i les persones que estan dins de l'espectre autista.
- Veure quines són les tècniques de traducció més utilitzades.
- Examinar si s'ha aplicat alguna mena de censura.

Estructura

Aquest Treball de Fi de Grau està dividit en cinc capítols. Els tres primers estableixen les bases teòriques per a l'anàlisi descriptiva posterior a partir d'una bibliografia adient al tema. El **primer capítol** se centra en el trastorn de l'espectre autista; el **segon capítol** en el llenguatge tabú i sexual i en la seua classificació; i el **tercer capítol** en el doblatge, la censura i les tècniques de traducció. En el **quart capítol** es presenta la metodologia, el model d'anàlisi i el corpus. L'anàlisi de les dades extretes de la sèrie *Atípico* s'exposa en el **quint capítol** amb l'ajuda de gràfics i de taules. En el capítol de **Conclusions** es reflexiona sobre els resultats obtinguts i es responen les preguntes d'investigació. Finalment, es presenten les **Referències bibliogràfiques** i l'**Annex**, on s'inclou la fitxa d'anàlisi completa.

1 Trastorn de l'espectre autista

La Confederación Autismo España (2023) defineix el trastorn de l'espectre autista o TEA com una condició d'origen neurobiològic que afecta la configuració del sistema nerviós i el funcionament cerebral. Com s'ha explicat en la introducció, es calcula que un de cada cent xiquets són autistes¹ (Zeidan et al., 2022) i que afecta quatre vegades més els xiquets que les xiquetes (Hervás, 2016).

Tot i que no ho és, l'autisme es diagnostica com altres malalties, atés que s'utilitzen manuals i ferramentes de classificació, com ara el *Manual Diagnòstic i Estadístic dels Trastorns Mentals* (DSM-5) o la *Classificació internacional de malalties* (CIE-11) (Confederación Autismo España, 2023). Va ser el 1943 i el 1944 quan el psiquiatre Leo Kanner i el pediatre Hans Asperger van publicar les primeres descripcions sobre l'autisme que es consideren rellevants (Artigas-Pallares i Paula, 2012).

En relació amb les causes, els estudis que s'han portat a terme indiquen que hi ha diversos factors que poden augmentar les possibilitats que un xiquet tinga aquesta condició, entre ells, però, destaquen els genètics i els ambientals (Organización Mundial de la Salud [OMS], 2023). Pel que fa a la genètica, diversos gens pareixen estar relacionats amb l'autisme. Els trastorns i les mutacions genètiques —tant hereditàries com espontànies— poden augmentar el risc de patir aquesta condició. A més, hi ha gens que poden afectar la gravetat dels símptomes, la manera com es desenvolupa el cervell o com es comuniquen les neurones cerebrals, tal com explica el grup de recerca mèdica Mayo Clinic (2023). Pel que fa a les causes ambientals, s'està estudiant si factors com els medicaments, les complicacions durant l'embaràs, les infeccions virals o els contaminants de l'aire tenen un paper important en el desencadenament del trastorn de l'espectre autista (Mayo Clinic, 2023).

1.1 Autisme i llenguatge

Les persones autistes no presenten cap tret físic que les diferencien de la resta, sinó que el TEA es manifesta en la comunicació i interacció social i en la flexibilitat de

¹ D'acord amb el que explica Carmen Molina en el pòdcast *Tenía la Duda* (Tiral, 2023), en aquest Treball de Fi de Grau s'utilitzarà la denominació de «persones autistes» i no de «persones amb autisme», ja que ella defén que, amb la segona, pareix que l'autisme siga una malaltia. La realitat és, però, que l'autisme no es pot curar, que l'autisme és una condició perquè una persona naix, viu i mor autista.

comportament i de pensament (Confederación Autismo España, 2023). A més, Mayo Clinic (2023) puntualitza que, en cada cas, els símptomes i la gravetat varien i, per tant, es tracta d'una condició complexa d'estudiar atesa la falta d'homogeneïtat.

A propòsit de la comunicació i interacció social i segons el National Institute on Deafness and Other Communication Disorders (NIDCD, 2020), els problemes de comunicació que presenten els xiquets autistes són els següents: llenguatge repetitiu i rígid; interessos específics i habilitats excepcionals; desenvolupament desigual del llenguatge; i poca habilitat per a la comunicació no verbal.

De vegades, els xiquets autistes diuen coses que no estan relacionades amb la conversa que estan tenint i que no tenen sentit. També és comú que repetisquen les paraules que una altra persona acaba de dir i que facen monòlegs extensos sobre temes que realment els interessin. Un altre patró destacable és que de vegades no contesten quan la resta els parla o desenvolupen habilitats desiguals en la parla i en el llenguatge que no corresponen a l'edat que tenen, com ara adquirir molt de vocabulari en una àrea d'interès determinada. La comunicació no verbal, com ara els gestos, el contacte visual o les expressions facials, també els suposa un gran problema (NIDCD, 2020).

1.2 Autisme i sexualitat

Quan es parla de l'adolescència dels neurotípics, es dona per suposat que és una etapa de la seua vida en què comencen a desenvolupar un interès per la sexualitat i per les relacions personals amb caràcter sexual. Tanmateix, en parlar d'adolescents autistes, es tendeix a pensar que ells no tenen aquest desig.

Els joves autistes passen per les mateixes etapes del desenvolupament físic i hormonal que els neurotípics, si bé és cert que hi pot haver un endarreriment en el desenvolupament emocional i cognitiu (Lawson, 2005). Des de la seua pròpia experiència com una dona autista, Lawson (2005) afirma que algunes persones autistes sí que estan preparades físicament i cognitivament, però que no saben com mantenir relacions interpersonals. Així doncs, desmenteix algunes creences populars i afirma que hi ha persones autistes que volen una relació romàntica, però que no compten amb les habilitats socials necessàries per a saber com i quan dir les coses correctes.

Hartmann et al. (2019) demostren que els adolescents autistes desitgen o mantenen relacions sexuals, però que troben difícil entendre-les. A més, posen el focus en la comunicació familiar i en l'educació sexual, ja que aquestes mesures poden ajudar a augmentar el coneixement sexual i a disminuir els casos en què els autistes tenen comportaments sexuals inadequats.

2 Llenguatge sexual com a part del llenguatge tabú

L'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL, s.d.) defineix el terme *tabú* com la «Prohibició convencional sobre persones, institucions o coses que no és lícit censurar, mencionar o fer, basada en prejudis o en actituds socials». Solem associar aquesta falta de llibertat a l'hora de parlar de certs temes amb règims autoritaris, com ara les dictadures. Tanmateix, els temes tabús travessen fronteres i no es limiten a països on es vulnera clarament la llibertat d'expressió. Si bé al nostre país, en un principi, podem parlar de qualsevol cosa, hi ha temes que estan millor vistos que uns altres.

Segons l'OMS (2018), la sexualitat és un eix central de la vida dels éssers humans que inclou factors biològics, psicològics, ètics, culturals i religiosos, entre altres. Abasta aspectes com ara el sexe, l'erotisme, l'orientació sexual, el plaer o la reproducció i se sent i s'expressa per mitjà de pensaments, desitjos, valors o relacions. A més, l'OMS (2018) explica que la salut sexual, d'altra banda, no és només l'absència de malaltia, sinó que és el benestar físic, mental i social en relació amb la sexualitat.

Encara que la sexualitat sempre ha sigut una part essencial dels éssers humans, no se li ha donat la importància que té. Com a exemple, tot i que l'OMS es va fundar en 1948, no va començar a tractar aquesta esfera de la salut fins al 1974 (OMS, 2018). D'un temps ençà, la situació ha canviat una mica i sembla que hi ha més consciència social respecte a la importància que té no amagar el sexe i la sexualitat. Això no obstant, es continua sense parlar-ne obertament.

En la majoria dels estudis en què s'analitza el llenguatge tabú, es menciona el sexe com una part d'ell. Ávila-Cabrera (2015) proposa una classificació del llenguatge ofensiu i tabú en la subtitulació atenent al camp semàntic de les paraules, en què una de les subcategories del llenguatge tabú és «Sexual reference/body part». Fuentes-Luque (2015) presenta una taxonomia dels temes tabús més comuns en la traducció audiovisual i un d'ells és «Sexo (anatomía, obscenidad)». Cestero (2015) divideix el llenguatge tabú en quatre esferes, una de les quals és l'«Esfera sexual». Wajnryb (2005) inclou termes relacionats amb el sexe en categories com ara «Obscenity» o «Vulgarity».

2.1 Classificació del llenguatge sexual

Com s'ha presentat en el punt anterior, hi ha estudis en què, dins de la taxonomia del llenguatge tabú, apareix un apartat en què es fa referència al llenguatge sexual. Tanmateix, no entren a classificar, al seu torn, aquest tipus de llenguatge.

Allan i BurrIDGE (2006) remarquen que el llenguatge sexual dona lloc a l'ús de llenguatge figurat i als jocs verbals. Tot i que es practica per diversió, el fet que antigament el sexe no estiguera ben vist si no era per a procrear, ha fet que també siga una font d'insults. La classificació del llenguatge sexual que proposen Allan i BurrIDGE (2006) és la següent:

- Sexe, gènere i sexualitat.
- Masturbació.
- Sexe oral.
- Orgasme.
- Homosexualitat i altres comportaments *queer*.
- Incest i pedofília.
- Efluvis corporals.
- Menstruació.

D'altra banda, Surià (2014) posa èmfasi en l'argot i en els eufemismes i els disfemismes que hi ha dins del llenguatge tabú i també en els elements figurats amb què ens referim a elements sexuals. La classificació del llenguatge sexual que suggereix Surià (2014) basant-se en l'etimologia de les paraules és la següent:

- L'acte sexual.
- El penis.
- La vagina.
- Els pits.
- Altres etimologies (com ara *orgasme* o *masturbació*).

Com a resum i atenent a les necessitats concretes d'aquest treball, la taxonomia per què s'ha optat per tal de classificar els termes que formaran part del corpus és la següent. Dins del llenguatge sexual, els termes es dividiran en les categories:

- Acte sexual.

- Parts del cos.
- Masturbació.

A més, com que també s'analitzarà el llenguatge de les relacions personals en l'àmbit sexual, es faran servir les categories:

- Figures i apel·latius en les relacions personals.
- Fases de les relacions personals.
- Roba interior.

2.2 Llenguatge sexual en les sèries

Tot i que el sexe ha sigut un tema tabú durant molts anys i que encara costa parlar-ne, cada vegada hi ha més sèries i pel·lícules que intenten informar, normalitzar o simplement visibilitzar el món del sexe.

La productora i distribuïdora Netflix va nèixer en 1997 com un lloc web on es llogaven i es venien DVD (Netflix, 2023). No va ser fins a l'any 2007 quan, als Estats Units, es va llançar l'opció de consumir sèries i pel·lícules en línia. Catorze anys més tard, el 2021, Netflix ja superava els 200 milions de subscriptors arreu del món.

La sèrie *Atípic* és una sèrie original de Netflix que es va estrenar el 2017 (IMDb, 2023). En la pàgina web de la plataforma digital, està dins dels gèneres «Series TV juveniles», «Dramas TV» i «Comedias TV». A més, presenta una qualificació per edats: s'indica que no és una sèrie recomanada per a menors de dotze anys perquè conté escenes de sexe.

En analitzar la quantitat de sèries de producció pròpia que hi ha al catàleg de Netflix Espanya, es veu que hi ha unes 300 sèries presents en el gènere «Series TV juveniles», unes 700 en «Dramas TV» i unes 400 en «Comedias TV»². De les aproximadament 1.400 produccions, unes 330 tenen l'etiqueta «Sexo» (dades extretes el 18 d'abril de 2023).

Això no obstant, Netflix remarca que estableix la qualificació per edats en funció de la freqüència i del contingut restringit que hi ha en el producte audiovisual i de la quantitat d'escenes de violència, sexe, llenguatge per a adults, nuesa o consum d'estupefaent que

²Algunes sèries apareixen en més d'una de les categories.

hi apareixen. En conseqüència, per a Netflix, l'etiqueta «Sexo» no equival a la presència de llenguatge sexual, sinó a la presència d'escenes de sexe (Netflix, s.d.).

3 Traducció audiovisual: el doblatge

En un món en què el contacte amb pantalles —siga amb fins educacionals, professionals o lúdics— és part del dia a dia, no és d'estranyar el creixement que ha tingut la traducció audiovisual en els últims anys. De la mateixa manera, tampoc hauria de sorprendre que s'haja convertit en una de les àrees d'investigació més productives i en la pràctica traductora per excel·lència del segle XXI (Adams i Díaz Cintas, 2022).

Tot i que hi ha moltes definicions del concepte de «traducció audiovisual», Chaume (2004) la defineix com una varietat de traducció en què els textos que es transfereixen d'una llengua a una altra aporten informació a través del canal acústic (paraules, informació paralingüística i cançons, per exemple) i del canal visual (com ara, les imatges o els rètols que contenen text). Chaume (2004) explica que, dins de la traducció audiovisual, trobem diferents modalitats: el doblatge, la subtitulació, les veus superposades o *voice-over*, la interpretació simultània, la narració, el doblatge parcial i el comentari lliure. A més, remarca que les dues modalitats preferides a escala mundial són el doblatge i la subtitulació.

En aquest Treball de Fi de Grau només ens concerneix el doblatge, ja que és la modalitat de la traducció audiovisual que s'ha analitzat. Segons Chaume (2012), el doblatge consisteix a substituir la pista original d'una pel·lícula que conté els diàlegs en la llengua d'origen per una altra pista en què es graven els diàlegs traduïts en la llengua de destí. Així doncs, només es modifica la pista d'àudio i no la música, els efectes especials o les imatges (Chaume, 2012). El doblatge no està limitat des del punt de vista temàtic i de vocabulari especialitzat perquè els temes de les produccions audiovisuals són diversos. Això no obstant, aquesta modalitat presenta una sèrie de característiques formals.

Cal mencionar els estàndards de qualitat que proposa Chaume (2012), una sèrie de prioritats que s'han de tindre en compte a l'hora de traduir guions de doblatge: respectar els moviments articuladoris (sincronia labial) i corporals (sincronia cinèsica) dels actors de la pantalla, així com ajustar la duració i els silencis de les seues intervencions (isocronia); crear diàlegs naturals i realistes que imiten el registre oral i que eviten l'artificialitat, però que també siguin correctes des del punt de vista lingüístic i gramatical; garantir una coherència entre les imatges i les paraules, entre allò que es veu i allò que se sent; i produir una traducció fidel a l'obra original. A més, presenta dos

estàndards més, encara que s'escapen del control del traductor: la qualitat del so i el bon muntatge de les pistes d'àudio; i l'actuació i la dramatització dels actors de doblatge, els quals no han de sobreactuar ni ser monòtons.

Per acabar, Martí Ferriol (2010) proposa una classificació de restriccions a què s'enfronta un traductor audiovisual i que, d'una manera o una altra, influeixen en les decisions de traducció. Les restriccions professionals estan relacionades amb les condicions laborals que envolten un encàrrec de traducció (terminis d'entrega justos o llibres d'estil, per exemple); les formals, amb les convencions del doblatge i de la subtitulació (les sincronies); les lingüístiques tenen a veure amb la variació lingüística (els registres, l'oralitat, els idiolectes o els dialectes); les semiòtiques o icòniques, amb la informació que es transmet pel canal visual o auditiu i que pertany a codis de significació no lingüístics; les socioculturals poden aparèixer quan hi ha una coexistència entre diferents cultures; i la nul·la és l'absència de restricció.

3.1 (Auto)censura i guia d'estil de doblatge de Netflix

L'activitat de censurar consisteix a «Examinar el censor (una doctrina, una publicació o qualsevol manifestació del pensament) per a emetre un judici, en determinats casos, imposar supressions o canvis, o prohibir-ne la difusió» (AVL, s.d.). Per consegüent, la censura i la prohibició de la difusió de determinats escrits o obres està molt relacionada amb els temes que es consideren tabús en cada cultura i època.

Esther Tusquets va ser una editora que va encetar la seua carrera a principis de la dècada dels anys seixanta, quan va començar a dirigir l'editorial Lumen (Real Academia de la Historia, 2018). Així doncs, va exercir la seua professió durant l'època franquista. Tusquets (2020, pàg.70) parla sobre la censura en aquesta època:

Casi todas las palabras relacionadas con el sexo estaban prohibidas («polla», «coño», «joder», «orgasmo», «clítoris» eran sistemáticamente eliminadas, pero me llamaba la atención que no colara tampoco ni en una sola ocasión algo tan inocente como «pezones»). De modo que, si el protagonista tenía una erección, quedaba en que «la deseaba apasionadamente»; si la penetraba, en «la estrechaba con fuerza entre sus brazos»; si le lamía el sexo o le chupaba los nefandos pezones, podías arriesgarte a «le acariciaba la espalda» o, como mucho, «los senos». Todo descafeinado y en clave de novela rosa. Y muchos párrafos eliminados por entero.

Això no obstant, tot i que normalment la censura la imposa una figura externa (com ara, el govern), hi ha vegades que l'exerceix el mateix traductor, qui elimina, per exemple, connotacions sexuals amb l'objectiu de protegir l'audiència (Scandura, 2004). Sanz-Moreno (2017) denomina «autocensura» el procés en què el traductor modifica o elimina alguns elements del seu producte final perquè els considera inapropiats.

La censura i l'autocensura també estan presents en la traducció audiovisual. En les guies d'estil de les plataformes de *streaming* se solen donar instruccions respecte a com tractar els temes o termes considerats tabús. En la seua guia d'estil de doblatge, Netflix (2016) apunta que els diàlegs no s'haurien de censurar ni suavitzar i que el to i el registre de la traducció haurien de ser equivalents al to i al registre de l'original.

3.2 Tècniques de traducció

Molina i Hurtado (2002) defineixen les tècniques de traducció com procediments que serveixen per a analitzar i classificar com funcionen les equivalències de traducció. Les tècniques de traducció afecten el resultat de la traducció i les microunitats del text, es classifiquen comparant-les amb l'original, es refereixen al discurs i depenen del context (Molina i Hurtado, 2002). Per consegüent, l'objectiu és donar-li nom i classificar una solució específica per a un problema molt concret de l'encàrrec de traducció (Martí Ferriol, 2010).

Nombrosos autors han presentat taxonomies de tècniques de traducció. Tanmateix, en aquest Treball de Fi de Grau es farà servir per a l'anàlisi les de Martí Ferriol (2006), vint tècniques de traducció adaptades al doblatge i a la subtitulació que es mostren en la figura que es presenta a continuació.

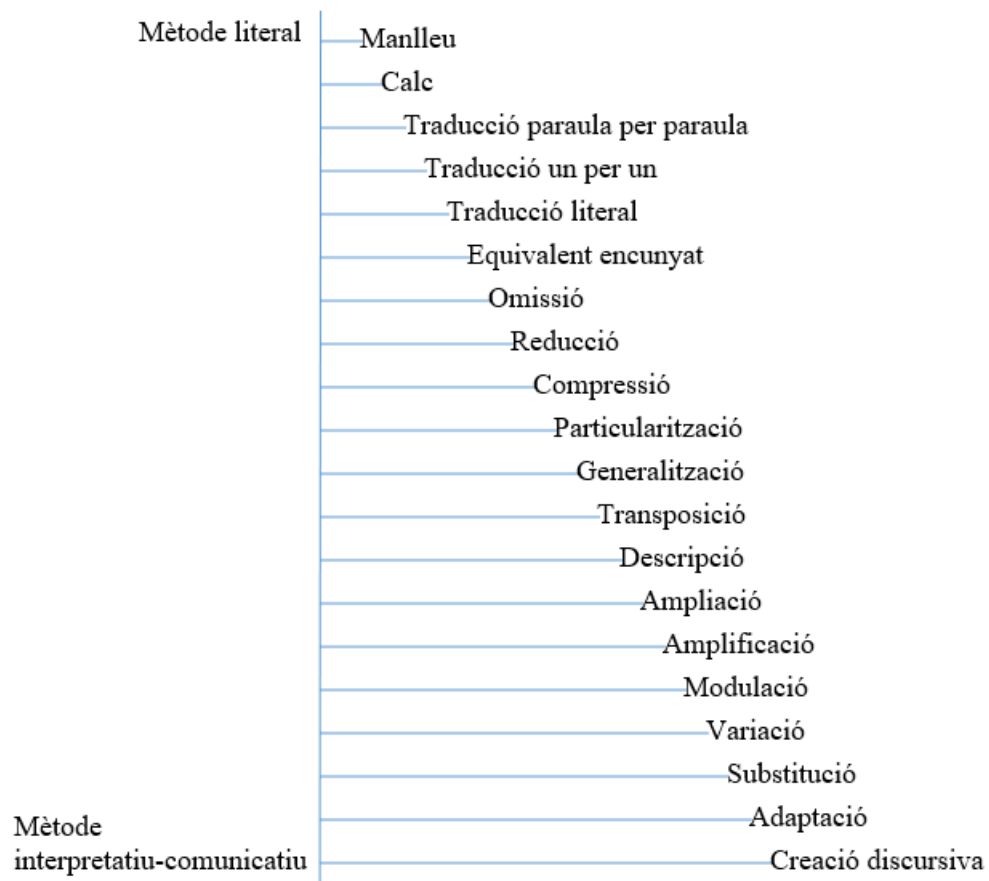

Figura 1. Classificació de tècniques de traducció segons el mètode de traducció. Adaptada de Martí Ferriol, 2006, pàg. 117.

4 Metodologia i corpus

4.1 Metodologia

En aquest Treball de Fi de Grau es porta a terme un estudi descriptiu en què s'analitza el llenguatge sexual de la primera temporada de la sèrie juvenil *Atípico* amb l'objectiu de comparar el llenguatge que utilitzen els diferents grups de personatges i analitzar els tipus de termes sexuals i les tècniques de traducció emprades. El procediment ha sigut veure els huit capítols de la primera temporada de la sèrie —tant en la versió original en anglès com en la versió doblada en espanyol— i extraure les dades, les quals s'han recopilat en la fitxa d'anàlisi que es presenta en el següent apartat.

Els estudis descriptius de traducció, segons Chaume i García de Toro (2010), tenen com a objectiu identificar normes o tendències de traducció seguint una metodologia que se centra a analitzar en un principi el text meta —no serà fins que s'haja disseccionat el text meta quan es podrà mirar, si és necessari, el text original—. Aquest interès per la supremacia de la traducció davant de l'original és un dels objectius que persegueix la teoria del polisistema (Chaume i García de Toro, 2010).

4.2 Model d'anàlisi

Les dades extretes del corpus s'han recopilat en una taula d'Excel, en la qual hi ha 443 mostres. Cada mostra és única i, si hi ha més d'un ítem d'anàlisi en una frase, aquesta es duplica. De la mateixa manera, per a cada element d'anàlisi, s'indica: l'episodi, el codi de temps, qui ho diu (un adult, un adolescent o Sam, el protagonista), quin tipus d'element és (d'acord amb les categories exposades en l'apartat 2.1) i quina tècnica de traducció s'ha emprat (de les que s'han detallat en l'apartat 3.2). A continuació es presenta la fitxa d'anàlisi.

EPISODI	CODI DE TEMPS	ANGLÉS	ESPANYOL	PERSONATGE	TERME ANGLÉS	TERME ESPANYOL	TIPUS D'ELEMENT	TÈCNICA DE TRADUCCIÓ
---------	---------------	--------	----------	------------	--------------	----------------	-----------------	----------------------

Taula 1. Fitxa d'anàlisi.

4.3 Corpus

Atípico és una sèrie original de Netflix que es va estrenar l'any 2017 (IMDb, 2023). Escrita i creada per Robia Rashid, conta la història de Sam, un xic autista de díhuit anys que mostra interès pels pingüins, l'Antàrtida i la seua tortuga, Edison. En una de les sessions amb la seua terapeuta, Julia, Sam decideix que vol començar a tindre relacions amb xiques i ser més independent. El seu millor amic, Zahid, que es considera un expert en el sexe, aprofita per a ajudar-lo a trobar nóvia. D'altra banda, Elsa intenta tenir una vida fora del rol de mare sobreprotectora, tot i que no li agrada la idea que el seu fill agafe les regnes de la seua vida. El pare de Sam, Doug, comença a connectar amb ell després d'anys de no acceptar la condició amb què havia nascut; i la seua germana, Casey, es para a pensar en el seu futur, un futur que, per primera vegada, no està lligat a Sam.

Com a material de treball s'ha escollit la primera temporada. La raó principal és que és la temporada en què la trama se centra més en el descobriment de la sexualitat de Sam i, per tant, la temporada en què podia haver més contingut per a analitzar.

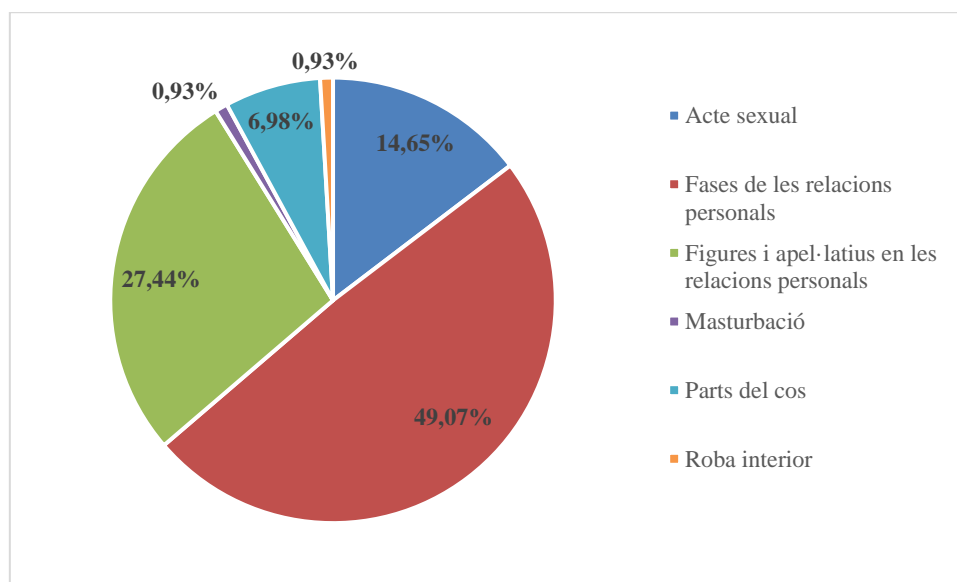
5 Anàlisi i resultats

En aquest capítol s'analitzen les 443 mostres que formen part del corpus i que han eixit en 404 intervencions. El capítol es divideix en tres apartats: en l'apartat 5.1 es presenten els tipus d'elements que apareixen en les mostres; en el 5.2. els personatges que diuen els termes; i en el 5.3 la tècnica de traducció que s'ha emprat en el doblatge a l'espanyol.

Com que es tracta d'un estudi descriptiu, les dades que es recullen en els dos primers apartats són el resultat de l'anàlisi de les 430 mostres extretes del doblatge. No és fins a l'últim apartat quan també es fa referència a les mostres de la versió original, incloses les que s'han omés en el doblatge.

5.1 Tipus d'elements

De les 430 mostres que contenen termes en espanyol, el repartiment entre les diferents categories utilitzades per a classificar els tipus d'elements no és equilibrat. Destaca «Fases de les relacions personals», seguida per «Figures i apel·latius en les relacions personals», «Acte sexual», «Parts del cos» i «Roba interior» i «Masturbació».

Gràfic 1. Tipus d'element.

○ Fases de les relacions personals

La categoria «Fases de les relacions personals» recull 211 termes. La paraula «cita» representa el 12,32 % dels ítems i apareix tant acompanyada per l'adjectiu «primera» com pels verbs «pedir» i «tener». D'altra banda, els termes derivats de la paraula «amor» («amar», «amor», «estación del amor» o «estar enamorado») representen l'11,85 % dels ítems. A més, «gustar» ix en el 9 % de les mostres, igual que el verb «querer». Els verbs «salir» (o «salir con chicas») i «quedar» tenen una mica menys de presència, amb el 8,53 % i el 5,69 % respectivament.

El verb «casarse» o la perífrasi verbal «estar casado» es fa servir huit vegades i la paraula «relación», sis. Les següents taules recullen altres termes destacables.

TERME ESPANYOL	REPETICIONS
besar/(primer) beso	10
sonreír	4
(tener) contacto visual	4
abrazar	2

Taula 2. Formes de lligar o de demostrar amor.

TERME ESPANYOL	REPETICIONS
romper	4
romperle el corazón a alguien	3
acabar	2
terminar	1
ser infiel	1

Taula 3. Fi d'una relació.

Cal destacar la gran varietat de termes que hi ha en la categoria «Fases de les relacions personals», ja que aproximadament 50 d'ells només apareixen una o dues vegades. Així mateix, els ítems són prou estàndards. Tanmateix, alguns, tot i que no s'empren de forma recurrent, tenen un registre diferent. El verb «cortejar» es considera més elegant que, per exemple, «ligar». D'altra banda, la Real Academia Española (RAE, 2022) recomana l'ús del verb «coquetear» en lloc de «flirtear» (que és el que s'empra en la sèrie), atès que el segon ve del verb anglés «flirt». Finalment, les expressions «poner ojitos» i «pillarse de alguien» són col·loquials (RAE, 2022).

○ **Figures i apel·latius en les relacions personals**

Dels 118 ítems que pertanyen a la categoria «Figures i apel·latius en les relacions personals», els termes «novio», «novia» o similars (de vegades amb diminutius i unes altres vegades acompanyats dels verbs «tener» o «estar») representen el 51,69 % de les mostres. També s'utilitza un sinònim de «novia» que és molt més col·loquial: «chorba». El terme més general «pareja» s'empra en cinc ocasions, una de les quals amb el verb «tener». A més, les paraules «amante» i «esposa» apareixen dues vegades cadascuna i «ex», una.

D'altra banda, es juga amb l'ítem «chica» en huit ocasions (apareixen els termes «chica de práctica» i «mi chica»). Com a sinònims, s'empra una vegada el terme «dama», que és un tractament que mostra respecte, i una altra el terme «hembra», una paraula que també es pot usar per a referir-se a l'animal del sexe femení (RAE, 2022). Així mateix, les paraules col·loquials «tía» i «titi» apareixen dues vegades cadascuna. Els personatges també utilitzen en una ocasió el terme «puritana» i els seus antònims «puta» i «zorra», els quals es consideren malsonants. D'altra banda, en referència als xics, es fa servir el terme «tiarrón» en una ocasió.

A propòsit de termes afectius, «cariño» apareix quatre vegades; la seua forma abreujada «cari», una; les paraules «mamasita» i «nena», dues cadascuna; i «cielo», una. Com es pot veure, hi ha ítems que són més col·loquials que uns altres. A més, en la taula següent es presenten alguns dels adjectius que hi apareixen.

TERME ESPANYOL	REPETICIONS
guapa/guapita	5
buena/buenorra	3
bella	2
infidel	1
atractivo	1
pibón	1
romántico	1
afrodisíaco	1
sensual	1

Taula 4. Descripció de persones i situacions.

○ **Acte sexual**

Dins de la categoria «Acte sexual» hi ha 63 termes, dels quals el 39,68 % estan relacionats amb la paraula «sexe» («sexo», «tener sexo», «vida sexual», etc.). També es fan servir sinònims, que apareixen recollits en la taula següent.

TERME ESPANYOL	REPETICIONS
hacerlo	6
metesaca	5
perder la virginidad/perderla/virginidad	3
follar	2
primera (vez)	2
tirarse	2
acostarse con alguien	1
bailar sobre alguien	1
chachachá	1
copular	1
darle	1
echar un polvo	1
tener relaciones	1

Taula 5. El sexe i la seua pràctica.

Si bé algunes d'aquestes expressions estan lexicalitzades, com ara «echar un polvo» o «acostarse con alguien», hi ha d'altres que són metàfores privades o innovadores, com «bailar sobre alguien». Cal destacar que es tracta d'eufemismes, atès que són paraules o locucions més suaus que s'empren en lloc d'unes altres que no estan ben vistes socialment per ser més ofensives, malsonants o desagradables (AVL, s.d.). Així doncs, són mostres de censura. De la mateixa manera, hi ha termes vulgars (com «follar»), col·loquials (com «tirarse») i altres que no se solen escoltar en el dia a dia perquè potser són més formals (com «copular»).

Per acabar, el terme «condón» apareix cinc vegades i la paraula «porno», l'expressió vulgar «poner supercachondo» i el verb «calentarse», una respectivament.

○ **Parts del cos**

En la categoria «Parts del cos» destaca el terme «teta», ja que representa el 26,67 % dels 30 ítems. A més, la paraula «tetita» apareix en dues ocasions i «pecho» i «pezón», en una cadascuna. També cal destacar que el terme «culito» s'empra dues vegades i «culo» i «zonas íntimas», una respectivament. Utilitzar diminutius implica aportar col·loquialitat, informalitat, familiaritat i espontaneïtat, a més de minorar la càrrega amenaçant d'alguns termes (Criado-De Diego, 2017).

S'han recollit diferents paraules per a fer referència a l'aparell sexual femení i masculí, les quals es presenten en les taules que apareixen a continuació.

TERME ESPANYOL	REPETICIONS	COMENTARIS
vagina	1	Terme usat per l'anatomia.
chichi	1	Terme vulgar (RAE, 2022).
almeja	1	Eufemismes i disfemismes, és a dir, designacions metafòriques que censuren la paraula a què es fa referència. Els disfemismes oculten l'obsenitat, però ressalten aspectes grotescs o humorístics de la paraula tabú (al contrari dels eufemismes, que els suavitzen) (Surià, 2014).
conejo	1	
felpudo	1	

Taula 6. Aparell sexual femení.

TERME ESPANYOL	REPETICIONS	COMENTARIS
pelotas	2	Paraules vulgars, col·loquials o malsonants (RAE, 2022).
cimbrel	2	
polla	1	
pito	1	
rabo	1	
pene	1	Paraules estàndards.
escroto	1	

Taula 7. Aparell sexual masculí.

○ Roba interior

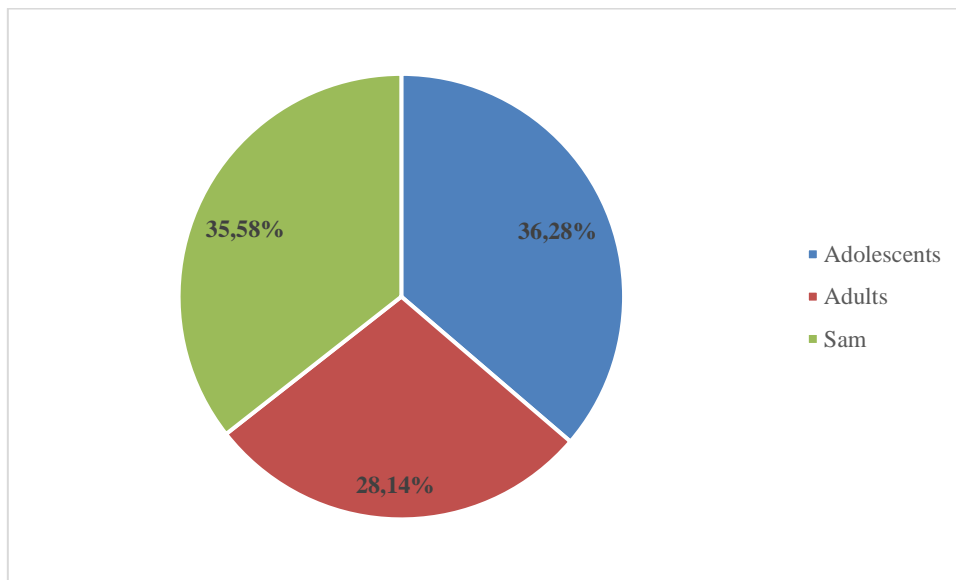
Els quatre termes que apareixen en la categoria «Roba interior» són: «lencería», «bragas», «tanga» i «sujetador».

○ Masturbació

Dels quatre termes que apareixen en la categoria «Masturbació», dos són «tocar a algúen», un és «masturbar» i un és «comerse» (fent referència a la vulva).

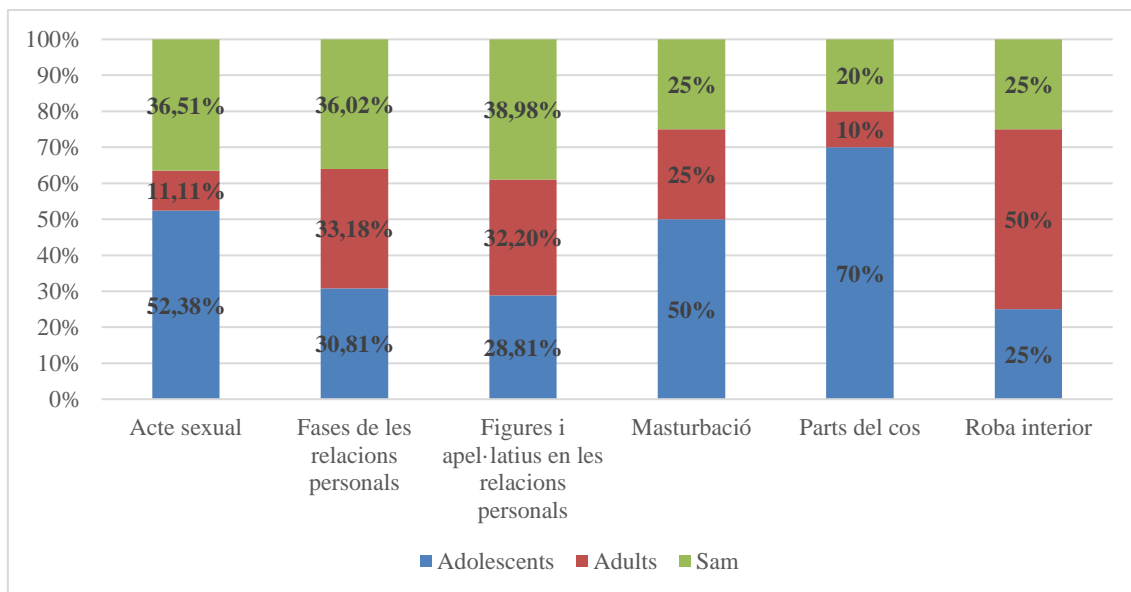
5.2 Grups de personatges

Pel que fa a la quantitat de mostres, no s'observen diferències significants entre els tres grups de personatges. Si bé és cert que s'han registrat més dades del grup dels adolescents (en el qual parlen setze persones diferents), estem parlant de tan sols tres termes més que Sam (qui només és una persona) i 35 més que el grup dels adults (format per unes deu persones). En el gràfic següent es poden veure les dades amb més detall.

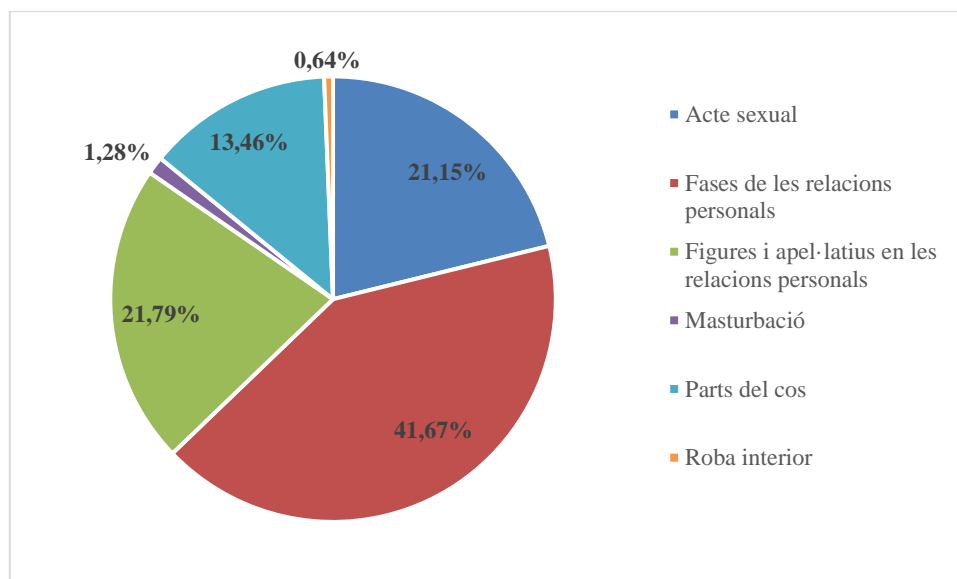
Gràfic 2. Grups de personatges.

Abans d'analitzar els termes concrets que utilitza cada grup de personatges, es presenta un gràfic on es mostren els percentatges dels diferents tipus d'elements per grup de personatges. Crida l'atenció la prevalença de les categories «Parts del cos», «Acte sexual» i «Masturbació» en els adolescents.

Gràfic 3. Tipus d'elements per grup de personatges.

○ Adolescents

Gràfic 4. Tipus d'elements: Adolescents.

La majoria dels termes que diuen els adolescents³ pertanyen a la categoria «Fases de les relacions personals». Dels 65 termes, cal destacar els següents:

TERME ESPANYOL	REPETICIONS	COMENTARIS
querer	8	

³Cal destacar que sis de les 157 mostres del grup dels adolescents, les diu un xic autista. Són les mostres 318, 322, 323, 324, 325 i 326: «sexo», «beso», «pecho», «zonas íntimas», «sexo» i «tener sexo».

quedar	8	
salir	7	
poner ojitos	1	Expressions col·loquials.
pillarse de alguien	1	
anillo	1	No fan més referències a casar-se ni a bodes, però empren aquests termes per a parlar d'un tema que potser els quede més lluny que a persones d'altres edats.
anillo de compromiso	1	

Taula 8. Adolescents: Fases de les relacions personals.

D'altra banda, dels 34 termes inclosos en la categoria «Figures i apel·latius en les relacions personals», el 44,12 % està representat per la paraula «novio/novia», algunes vegades acompanyada pel verb «tener». A més, s'observen diminutius («guapita») i altres paraules informals, com ara «tiarrón», «mamasita» o «tía». Crida l'atenció que el millor amic de Sam, Zahid, fa servir moltes paraules col·loquials («chorba», «tita», «cari») i parla de les xiques com si foren objectes sexuals, però també empra la paraula «dama», un tractament que denota respecte (RAE, 2022).

Així mateix, la categoria «Acte sexual» està composta per 33 termes, dels quals destaca «sexo» (de vegades amb «tener»), que representa el 24,24 % de les mostres. El terme «hacerlo» apareix cinc vegades i verbs com «tirarse» o «follar», que són més col·loquials i vulgars, dues vegades cadascun.

L'ús de diminutius en la categoria «Parts del cos» és un tret a destacar. Hi ha 21 mostres i els termes «culo» o «culito» apareixen tres vegades i els termes «teta» o «tetita», cinc. A més, es fa referència a la mateixa part del cos amb termes diferents, alguns dels quals són vulgars, col·loquials o metafòrics:

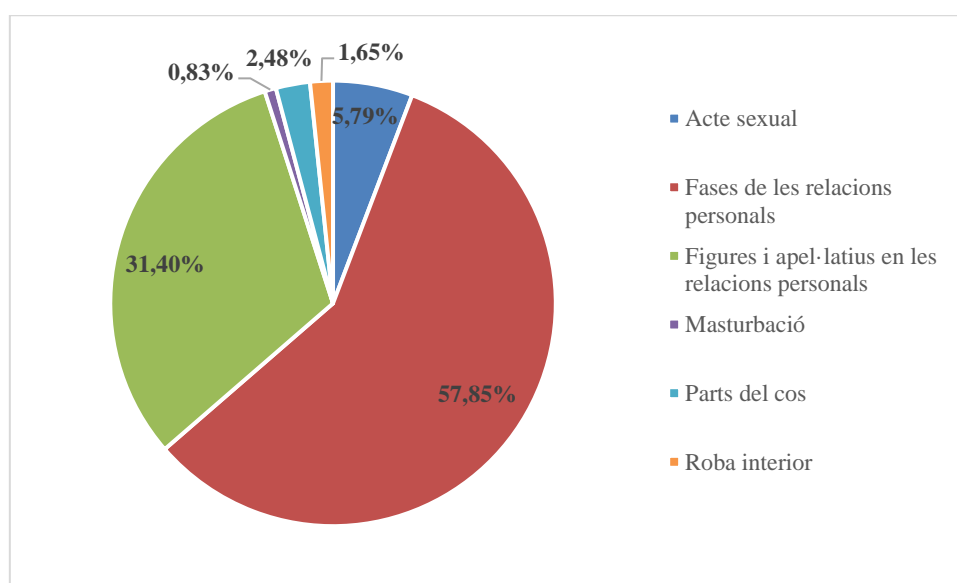
TERME ESPANYOL	REPETICIONS
rabo	1
polla	1
pito	1
pelotas	2
felpudo	1

conejo	1
almeja	1
ciudad de los chichis	1

Taula 9. Adolescents: Sinònims per a les parts del cos.

Les categories «Masturbació» i «Roba interior» tenen una presència quasi inexistent dins del grup dels adolescents, amb dos termes («tocarse» i «comerse») i un terme («bragas») respectivament.

○ Adults

Gràfic 5. Tipus d'elements: Adults.

Entre els adults, també predomina la categoria «Fases de les relacions personals», amb 70 ítems, seguida de «Figures i apel·latius en les relacions personals», amb 38 ítems. En les taules següents es presenten alguns dels més representatius.

TERME ESPANYOL	REPETICIONS
cita/tener una cita	13
casarse/estar casado	8
salir (con chicas)	6
amar	5
querer	4
relación	4
flirtear	1

Taula 10. Adults: Fases de les relacions personals.

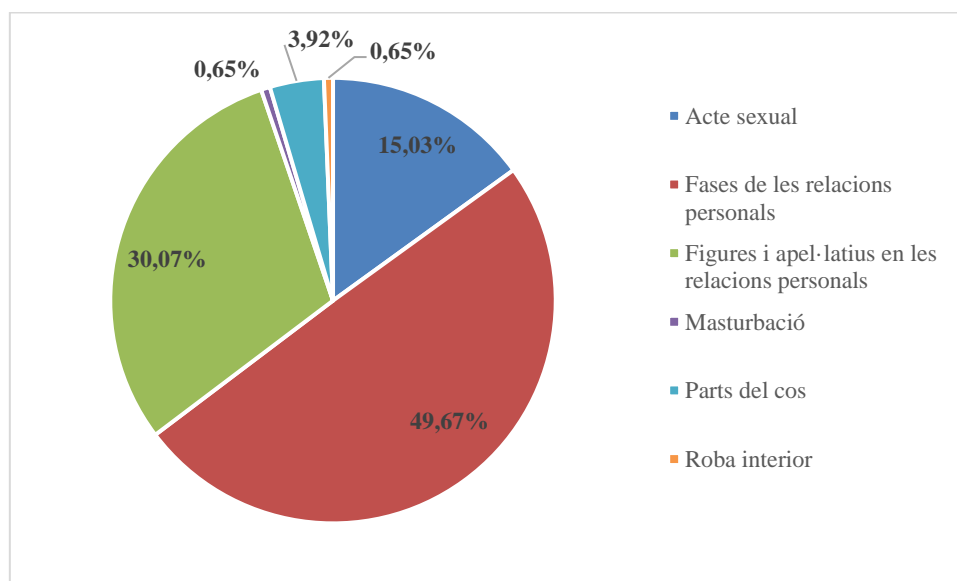
TERME ESPANYOL	REPETICIONS	COMENTARIS
novio/novia/noviete	19	De vegades amb el verb «tener» o «estar con».
cariño	4	
pareja	3	
esposa	2	Només s'empra en el grup dels adults.
zorra	1	Paraula malsonant (RAE, 2023).

Taula 11. Adults: Figures i apel·latius en les relacions personals.

Dels set termes recollits en la categoria «Acte sexual», cinc són «sexo» o similars («con el sexo» o «tener sexo») i els tres termes de «Parts del cos» són: «cimbrel», «vagina» i «pene» (el primer malsonant i les altres dos estàndards).

Finalment, les categories amb menys presència tornen a ser «Roba interior» i «Masturbació», amb dos termes («tanga» i «lencería») i un terme («tocar») respectivament.

○ Sam

Gràfic 6. Tipus d'elements: Sam.

En el cas de Sam, també predomina la categoria «Fases de les relacions personals», amb 76 termes, dels quals destaquen els que es presenten en la taula següent.

TERME ESPANYOL	REPETICIONS	COMENTARIS
amor/amar/estar enamorado	12	Paraules derivades d'«amor».
(primera) cita/tener una cita/pedir una cita	9	
(tener) contacto visual	3	
cortejar	2	
flirtear	1	
pillar señales	1	Expressió col·loquial.
divorcio	1	

Taula 12. Sam: Fases de les relacions personals.

Els termes que pertanyen a «Figures i apel·latius en les relacions personals» són prou nombrosos. Dels 46 termes, crida l'atenció que el 58,7 % són «(tener) novio/novia». A més, set són «chica de práctica», un terme pejoratiu que només utilitza Sam i que mostra una falta d'empatia cap a les xiques, i un és «hembra», que és sinònim de «mujer», però que també és l'animal de sexe femení (RAE, 2022). Sam també emprà el terme col·loquial «titi» i el terme malsonant «puta».

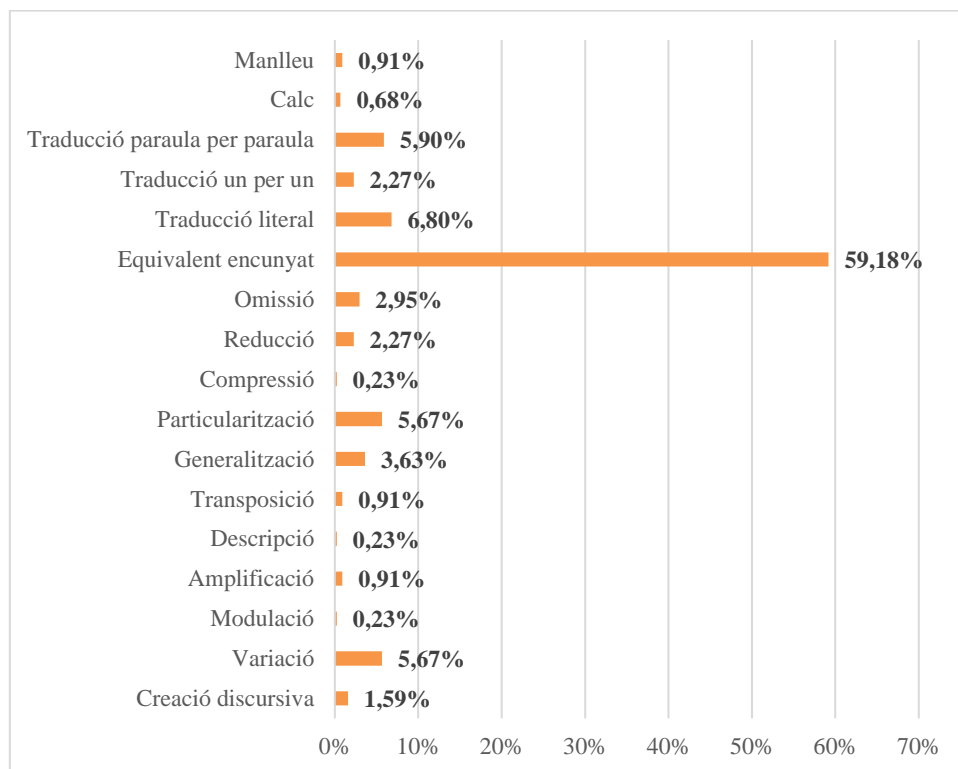
La categoria «Acte sexual» conté 23 termes, el 47,83 % dels quals són «sexo» o «tener sexo». Com a sinònim, Sam emprà l'eufemisme «tener relaciones», el qual no utilitza cap altre grup de personatges. A més, «condón» apareix quatre vegades i «copular», una. Aquesta última paraula només la diu Sam i també s'utilitza per a parlar de l'acte sexual entre els animals.

Dels sis termes de la categoria «Parts del cos», cinc són «teta». A més, «Masturbació» i «Roba interior» només contenen un terme respectivament: «masturbar» i «sujetador».

Finalment, cal destacar que les mostres 48 i 49 de l'annex («tía» i «cimbrel»), les diu un adult. Tanmateix, s'han inclòs en l'anàlisi de Sam perquè el que fa l'adult és llegir uns apunts que s'havia fet Sam després de veure un vídeo de consells per a lligar. També cal remarcar que, en el vídeo, empraven la paraula «cimbrel», però no «tía».

5.3 Tècniques de traducció

En 441 ítems dels 443 que té el corpus s'ha aplicat una tècnica de traducció. En els altres dos s'ha decidit mantindre el terme en espanyol que apareixia en el text original (el substantiu en qüestió és «mamacita», que en el doblatge es pronuncia com «mamasita»). Les tècniques de traducció que s'han emprat en la resta d'ítems es poden veure en el gràfic que es presenta a continuació. Així mateix, les explicacions de les tècniques que es donen en aquest apartat es basen en Martí Ferriol (2006).

Gràfic 7. Tècniques de traducció.

Per començar, cal destacar que s'observa una prevalença indiscutible dels equivalents encunyats i que predomina el mètode literal.

En el doblatge no apareixen tretze dels termes en anglés perquè s'ha utilitzat una **omissió**. Això no obstant, no es tracta de supressions que suposen problemes de compressió ni pèrdues d'informació rellevant. Algunes, com la que es presenta en la primera fila de la taula, s'ometen perquè es fa referència a una paraula que ha aparegut en la intervenció anterior. Altres, com la de la segona fila, responen a la missió de crear diàlegs naturals i realistes que imiten el registre oral, un dels estàndards de Chaume (2012) (v. capítol 3).

MOSTRA	ANGLÉS	ESPANYOL	COMENTARIS
13	Yeah, dude, I like dating girls.	Sí, tío, claro que me gusta.	La pregunta a què es respon és «Zahid... ¿te gusta salir con chicas?».
426	I love you, too.	Yo también.	En el registre oral, és prou comú respondre a «Te quiero» amb «Yo también» i no amb «Yo también te quiero». A més, es podria pensar que tal volta també entra en joc la restricció formal de la isocronia (Martí Ferriol, 2010).

Taula 13. Omissió.

D'altra banda, la tècnica de traducció que destaca, amb un 59,18 % dels termes, és la de l'**equivalent encunyat**. Açò vol dir que, dels 441 termes, 261 s'han traduït utilitzant un terme o expressió reconegut com a equivalent en la llengua meta. De manera que predomina la naturalitat, un dels estàndards de qualitat més importants del doblatge.

MOSTRA	TERME ANGLÉS	TERME ESPANYOL	COMENTARIS
2	bra	sujetador	Es podria pensar que s'ha ignorat una restricció formal perquè no s'ha elegit una paraula més curta en espanyol (Martí Ferriol, 2010) (v. capítol 3). Tanmateix, la frase original és «I can see your bra» i, com que en la traducció no cal fer servir el modal («Veo tu sujetador»), la isocronia es respecta. D'altra banda, s'observa una restricció semiòtica, ja que pel canal visual es mostra el tirant del sostenidor de la terapeuta i com aquesta reacciona a aquesta frase col·locant-se'l bé. Així doncs, l'única paraula que es podia gastar era «sujetador».
32	ass	culo	
298-302-303-306-318-325-332-338-369	sex	sexo	

12-17-96-174- 176-177-195- 206-276-279- 364-403	to date	salir	
--	---------	-------	--

Taula 14. Equivalents encunyats.

En 30 ítems s'ha fet servir una **traducció literal**. Tot i que el significat entre l'original i el text meta són equivalents, el nombre de paraules o l'ordre de la frase no coincideixen. Com que en anglés els adjectius sempre s'avantposen als substantius, l'ordre de paraules es veu afectat per la restricció lingüística.

MOSTRA	TERME ANGLÉS	TERME ESPANYOL	COMENTARIS
16-27-65- 66	to date	tener una cita	El nombre de paraules no coincideix.
116-117- 129-132- 133-135- 193-293- 396	to have a boyfriend	tener novio	
50	eye contact	contacto visual	L'ordre de les paraules no coincideix.
94	sex life	vida sexual	
144	Poon City	ciudad de los chichis	No coincideix ni el nombre de paraules ni l'ordre.

Taula 15. Traducció literal.

D'altra banda, 26 sintagmes s'han traduït per mitjà d'una **traducció paraula per paraula**: l'ordre i el nombre de paraules de l'original i de la traducció són idèntics. A més, es manté el significat primari de totes les paraules de l'original. Són expressions que tenim molt interioritzades i que, en conseqüència, sonen naturals.

MOSTRA	TERME ANGLÉS	TERME ESPANYOL
5-84-85-245- 300-304-305- 309-312-326- 330-335-404	to have sex	tener sexo
41-141	to have a date	tener una cita
90	first time	primera vez

Taula 16. Traducció paraula per paraula.

En 25 ítems es veu un terme més precís en la traducció respecte a l'original, és a dir, s'empra una **particularització**.

MOSTRA	TERME ANGLÉS	TERME ESPANYOL
81	good	guapa
101-107-123	to mate	ser fiel/tener pareja/salir
105	to be with sb	casarse
155-157-166	woman	novia

Taula 17. Particularització.

La tècnica de la **variació** apareix en 25 mostres. Es produeix un canvi en el sociolecte amb la intenció tant de pujar-lo («dama») com de baixar-lo («mojar»). En general, s'ha fet servir amb aquesta segona intenció per a imitar el llenguatge dels adolescents. En conseqüència, ens trobem amb exemples de restricció lingüística, ja que s'ha d'optar per una paraula més informal per una qüestió de registre i d'idiolecte. Així mateix, cal destacar la mostra 204 de l'annex, en què el terme en l'original és «chica», però el terme en la traducció és «titi». S'ha decidit no deixar el mateix terme que en el text origen i emprar una variació per a baixar el registre (tal com s'ha fet en anglés en utilitzar un terme espanyol). D'altra banda, en la mostra 161 de l'annex, trobem un exemple d'autocensura. La paraula anglesa és «pussy», una paraula vulgar, però la traducció per què s'ha optat és «almeja». Així doncs, hi ha una variació del registre perquè no s'ha emprat un terme vulgar. A més, s'ha introduït una metàfora que censura la part del cos a què es fa referència. De la mateixa manera, en la mostra 299, «to have sex» es tradueix per «tener relaciones», un eufemisme i un altre exemple d'autocensura.

MOSTRA	TERME ANGLÉS	TERME ESPANYOL
29-49-121	dick	cimbrel/rabo
37	butt	culito
73	lady	dama
75	to get laid	mojar
151-299	to have sex	tirarse/tener relaciones

Taula 18. Variació.

D'altra banda, en setze ítems de la traducció s'observa un terme més general o neutre que el terme emprat en l'original perquè s'ha fet servir una **generalització**. Tot i que en la majoria de les mostres el matís que es perd no és important, en la 442 Sam fa servir l'expressió col·loquial «get a hand job», que es traduiria per l'expressió vulgar «hacer

una paja». Això no obstant, en el doblatge a l'espanyol s'utilitza un verb més neutre, «masturbar», i es perd aquest matís perquè Sam usa un terme estàndard en lloc d'un informal.

MOSTRA	TERME ANGLÉS	TERME ESPANYOL
77-86	to go on a date	quedar
175-183-188- 210-234-271- 398	practice girlfriend	chica de práctica
253	to have a wife	estar casado
407-423	to have a crush on sb	sentir algo por alguien

Taula 19. Generalització.

La **traducció un per un** apareix en deu mostres i consisteix en una tècnica en què cada paraula té un corresponent en la traducció, però n'hi ha algunes que tenen un significat diferent fora de context.

MOSTRA	TERME ANGLÉS	TERME ESPANYOL	COMENTARI
53	to make eye contact	tener contacto visual	En altres contextos, les paraules «wedding», «make» i «get» tenen altres significats.
78	to get a date	tener una cita	
139	wedding ring	anillo de compromiso	

Taula 20. Traducció un per un.

En deu mostres s'han suprimit alguns elements d'informació de l'original i, per tant, s'ha fet servir una **reducció**, si bé és cert que no s'han eliminat parts amb molta càrrega informativa i que, en molts casos, si es veu la frase en el context, ni tan sols s'aprecia un canvi en el significat.

MOSTRA	ANGLÉS	ESPANYOL	
56	Okay, don't look, but there's a couple on my right that's on possibly the worst first date ever.	Vale, no mires, pero a mi derecha hay una pareja, posiblemente en la peor cita de la historia.	
140	An engagement ring just means she's ready for one more mistake.	Y ese anillo solo significa que está lista para otro error.	En la intervenció anterior apareix el

			terme «anillo de compromiso».
401	Are you asking me if I want to start a romantic relationship with my teenage patient?	¿Me preguntas si quiero empezar una relación con mi paciente adolescente?	

Taula 21. Reducció.

Hi ha set mostres en què s'observa l'aplicació de la tècnica de la **creació discursiva**, que consisteix a establir una equivalència imprevisible fora de context. Així doncs, entra en joc la imaginació de Jordi Naro, el traductor de la primera temporada de la sèrie (Eldoblaje.com, 2023). En altres contextos, amb cap de les expressions que apareixen en la taula es veuria clar que s'està fent referència al sexe. Cal pensar, però, que torna a ser una manera de no parlar-ne directament, en especial en el tercer cas, en què veiem autocensura perquè s'ha suavitzat un terme anglès que descriu el fet de tenir el penis dins d'un altre orifici.

MOSTRA	ANGLÉS	ESPANYOL	COMENTARI
165	No, just read it out.	Cómete un conejo.	Ací també entra en joc la restricció formal. D'una banda, perquè es tracta d'un primer pla d'uns llavis. En anglès no apareixen bilabials ni labiodentals, però sí que apareixen vocals obertes, les quals s'han mantingut per a respectar els moviments articuladoris (sincronia labial). D'altra banda, la isocronia també és un problema, ja que és una intervenció curta. Tanmateix, en aquest cas, la frase en espanyol acaba en OFF.
301-316-329-356-360	Bonetown	metesaca	
307	And by "ball", I mean balls-deep .	Y con el «baile», me refiero a bailar sobre ella .	La raó per la qual s'ha optat per una creació discursiva és perquè calia jugar amb el terme «ball»/«baile».

Taula 22. Creació discursiva.

En les dades extretes s'observen quatre **manlleus**, és a dir, paraules o expressions en una altra llengua que s'han introduït en el text meta.

MOSTRA	TERME ANGLÉS	TERME ESPANYOL	COMENTARIS
47-51	to flirt	flirtear	Préstec naturalitzat. S'ha adaptat a la llengua meta.
184-185	bee mine	<i>bee mine</i>	Préstec pur. A més, hi ha un component humorístic (ja que la targeta en què apareix aquesta frase té un dibuix d'una abella) que no s'ha aconseguit plasmar en el doblatge.

Taula 23. Manlleu.

En quatre casos, s'ha canviat la categoria gramatical i, per tant, s'ha emprat una **transposició**: en la llengua de partida hi ha un verb i en la llengua d'arribada un substantiu.

MOSTRA	TERME ANGLÉS	TERME ESPANYOL
45-52	to make eye contact	contacto visual
59-205	to date	cita

Taula 24. Transposició.

L'**amplificació** comprén la introducció d'informació que no està present en el text origen i s'ha emprat en quatre ocasions.

MOSTRA	ANGLÉS	ESPANYOL
19	Sam said you spoke to him about dating .	Sam dice que le ha hablado sobre salir con chicas .
190	If Friday is bad, I could do Thursday instead.	Si el viernes te va mal, podríamos quedar el jueves.

Taula 25. Amplificació.

S'han observat tres **calcs**, és a dir, traduccions literals d'una paraula o sintagma estranger. En espanyol, no està registrat el verb «hacer» amb l'accepció de «tener sexo». En conseqüència, es pot deduir que és un calc del verb anglés «do», un calc que està molt estès i que és una mostra del llenguatge propi del doblatge, del *dubbese*. A més, és un calc tan utilitzat que no només apareix quan el verb anglés és «to do», sinó també com a traducció de «to get down», «to get in» i «to have sex» (mostres 297, 390 i 368 respectivament).

MOSTRA	TERME ANGLÉS	TERME ESPANYOL
10-11	to do sb	hacerlo
319	to do it	hacerlo

Taula 26. Calc.

Per acabar, hi ha tres tècniques que només s'han emprat en un ítem respectivament: la **compressió** (sintetitzar elements lingüístics), la **descripció** (reemplaçar un terme per la seua descripció) i la **modulació** (un canvi en el punt de vista).

MOSTRA	TERME ANGLÉS	TERME ESPANYOL
436	boyfriend and girlfriend	novios

Taula 27. Compressió.

MOSTRA	TERME ANGLÉS	TERME ESPANYOL	COMENTARIS
40	to scare sb away	hacer que se vaya	Es descriu l'efecte que té en la xica que Sam l'espante.

Taula 28. Descripció.

MOSTRA	TERME ANGLÉS	TERME ESPANYOL	COMENTARIS
239	to be into someone	interesarle a alguien	En el primer cas, el «tu» és el subjecte, mentre que, en el segon cas, el «tu» funciona com a objecte indirecte.

Taula 29. Modulació.

Conclusions

En aquest capítol final, que està dividit en dos apartats, es respondran les preguntes d'investigació, es parlarà de la consecució dels objectius i es proposaran futures línies d'investigació.

Preguntes d'investigació i consecució dels objectius

La primera pregunta d'investigació que motivava aquest Treball de Fi de Grau era comprovar si el sexe és un tema central i explícit en les converses, ja que la temporada de la sèrie que s'ha analitzat està centrada en el descobriment de la sexualitat. Això no obstant, s'ha observat que la majoria de les mostres extretes pertanyen a les categories «Fases de les relacions personals» i «Figures i apel·latius en les relacions personals». Per tant, estan relacionades amb el llenguatge de les relacions personals en l'àmbit sexual i no amb el que s'ha designat tradicionalment com a llenguatge sexual —que, en aquest Treball de Fi de Grau, estava recollit en les categories «Acte sexual», «Parts del cos» i «Masturbació»—. En conseqüència, tenint en compte les categories que més presència tenen, podem afirmar que no sempre es parla obertament del sexe i que s'ha aconseguit el primer objectiu secundari, que consistia a analitzar quins són els tipus d'elements sexuals que més apareixien.

Passant a respondre la segona pregunta d'investigació, que era si hi ha diferències entre el llenguatge sexual que empren els adolescents i el que fan servir els adults, s'ha observat que els adolescents utilitzen amb molta més freqüència el llenguatge sexual recollit en les categories «Acte sexual», «Masturbació» i «Parts del cos». En canvi, en «Fases de les relacions personals», «Figures i apel·latius en les relacions personals» i «Roba interior» no hi ha diferències quantitatives destacables entre els dos grups.

D'altra banda, en comparar els resultats, s'ha vist que els adolescents usen més termes vulgars i familiars. En canvi, els adults parlen més del matrimoni que els adolescents, és a dir, de relacions més serioses i duradores. També destaca que empren apel·latius per a referir-se a les seues parelles, mentre que, en el cas dels adolescents, només s'ha registrat un apel·latiu que, a sobre, es tracta d'un diminutiu. Així doncs, responent a la pregunta d'investigació, les pràctiques sexuals continuen sent tabús, especialment per als adults, els quals parlen menys del tema i ho fan amb paraules més estàndards. Per contra, els

adolescents fan servir aquest tipus de llenguatge sovint i hi inclouen certs termes figurats, vulgars, col·loquials o malsonants. Amb açò, s'ha aconseguit el segon objectiu secundari, que era comprovar si hi ha diferències entre el llenguatge dels adults i el dels adolescents.

Pel que fa a la pregunta d'investigació de si el llenguatge que utilitzen els adolescents neurotípics i el que fan servir els adolescents autistes—que, en aquest cas, són el protagonista i l'altre xic que està dins de l'espectre autista—és igual, s'ha comprovat que Sam empra amb una mica més de freqüència que els adolescents termes de «Figures i apel·latius en les relacions personals» i de «Fases de les relacions personals». En les categories «Acte sexual», «Masturbació» i «Parts del cos» passa a la inversa i són els adolescents els que destaquen. Això no obstant, tot i que amb menys assiduïtat, Sam també inclou llenguatge sexual en les seues intervencions. Aquesta idea que els adolescents autistes sí que mostren interès en la sexualitat es veu reforçada amb les sis intervencions de l'altre adolescent autista, ja que li dona consells a Sam per a practicar sexe.

Tornant a analitzar el llenguatge que utilitza el protagonista, aquest inclou menys termes vulgars i col·loquials que els adolescents, encara que també en diu. Un altre aspecte a subratllar és que fa servir paraules que tal volta un neurotípic no empraria i que denoten una falta d'empatia, com ara «chica de práctica». A més, repeteix algunes de les paraules que escolta i les incorpora al seu vocabulari. Com que està interessat en la fauna antàrtica i, en concret, en els pingüins, fa comparacions entre la reproducció d'aquestes aus i la de les persones i fa servir verbs que tal volta no s'utilitzarien per a parlar de sexe (com ara, «copular» o «hembra»). En conseqüència, en la sèrie es veuen reflectits alguns dels símptomes de l'autisme que s'han exposat en aquest Treball de Fi de Grau, com els interessos específics. Per consegüent, s'ha complert el tercer objectiu secundari, que era comprovar si hi ha disparitats entre el llenguatge dels adolescents neurotípics i Sam i, encara que sí que s'observen diferències, es pot afirmar que el segon també té desitjos sexuals, encara que de vegades no sàpiga com comportar-se en determinades situacions i diga coses que no s'acaben d'adaptar a la situació comunicativa.

En relació amb la quarta pregunta d'investigació, que plantejava quines són les tècniques de traducció més utilitzades, s'ha vist que més de la meitat dels ítems s'han traduït amb un equivalent encunyat. Com a norma general, en totes aquestes mostres hi ha restricció nul·la, si bé és cert que, de vegades, no es podia emprar una altra paraula per

la informació que es donava pel canal visual (restricció semiòtica o icònica). Per tant, es dedueix que la majoria dels termes anglesos de les relacions personals amb caràcter sexual tenen paraules reconegudes pel diccionari o per l'ús lingüístic en espanyol i, aleshores, es respecta l'estàndard de qualitat de la naturalitat. Açò facilita el procés de traducció, atés que es tracta de traduccions directes a què s'arriba més ràpidament que a altres tècniques que requereixen més creativitat. També cal subratllar la presència de la tècnica de la variació, ja que, amb ella, s'ha aconseguit assimilar el registre que utilitzen els adolescents en àmbits familiars. En comprovar que la tècnica que destaca per damunt de la resta és la de l'equivalent encunyat, s'ha complert el quart objectiu secundari, que era veure quines són les tècniques de traducció més utilitzades.

Finalment, a propòsit de la pregunta de si s'ha respectat la guia d'estil de Netflix, en la traducció per al doblatge s'ha seguit, en general, allò que diu la guia d'estil de la plataforma: que no s'han de censurar els diàlegs originals. Tanmateix, hi ha ítems que s'han suavitzat, alguns per una qüestió humorística, com els jocs de paraules, i uns altres que s'han censurat amb eufemismes i disfemismes, en un principi sense restricció aparent. Els eufemismes i els disfemismes que apareixen en el doblatge en espanyol i que no apareixien en anglès —tot i que no són molts— es podrien considerar una mostra d'autocensura si el traductor haguera decidit no mantenir-los en considerar-los inapropiats. Amb aquestes conclusions a què s'ha arribat, s'ha analitzat si hi ha censura i s'ha aconseguit l'últim objectiu secundari.

En conclusió, amb aquest Treball de Fi de Grau s'han pogut complir tots els objectius que s'havien plantejat, inclòs l'objectiu principal d'analitzar el llenguatge de les relacions personals amb caràcter sexual que s'utilitza en el doblatge a l'espanyol mitjançant l'estudi de cas de la sèrie *Atípico*. Un dels motius que impulsaven aquest Treball de Fi de Grau era comprovar si la sèrie havia sigut fidel a allò que experimenten les persones autistes en el seu dia a dia. A pesar que *Atípico* dona visibilitat a alguns aspectes de la realitat que viuen aquestes persones, cal recordar que no hi ha una homogeneïtat pel que fa a l'autisme, que es tracta d'un personatge fictici interpretat per un actor neurotípic i que, en alguns casos, pot caure en estereotips.

Futures línies d'investigació

Aquest Treball de Fi de Grau pretén fomentar l'estudi de la presència del llenguatge sexual en el món audiovisual.

Tot i que la primera temporada d'*Atípico* és la que més se centra en el descobriment de la sexualitat, aquesta investigació podria incentivar altres traductors a completar aquest corpus per tal de veure com evoluciona el llenguatge sexual al llarg de les temporades. També es podria estudiar si altres sèries o pel·lícules de Netflix amb temàtica sexual respecten la guia d'estil de doblatge de la plataforma i les dades recollides es podrien comparar amb sèries o pel·lícules de la mateixa temàtica d'altres plataformes.

Per acabar, seria interessant estudiar quina és la situació del llenguatge sexual en els productes audiovisuals en català. En el dia a dia, la llengua vulgar i les paraules malsonants estan influenciades per l'espanyol. Així doncs, seria productiu veure si aquest fet es plasma en les pantalles.

Referències bibliogràfiques

- Acadèmia Valenciana de la Llengua. (s.d.). *Diccionari Normatiu Valencià*. Consultat 12 abril 2023, des de <https://www.avl.gva.es/lexicval/>
- Adams, H., i Díaz Cintas, J. (2022). Audiovisual Translation in the Foreign Language Classroom. Introduction. *Revista de Llenguas para Fines Específicos*, 28(2), 10-15. doi: 10.20420/rlfe.2022.548
- Allan, K., Burrige, K. (2006). *Forbidden Words: Taboo and the Censoring of Language* (1a ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Artigas-Pallares, J., i Paula, I. (2012). El autismo 70 años después de Leo Kanner y Hans Asperger. *Revista de la Asociación Española de Neuropsiquiatría*, 32(115), 567-587. doi: 10.4321/S0211-57352012000300008
- Ávila-Cabrera, J. J. (2015). Propuesta de modelo de análisis del lenguaje ofensivo y tabú en la subtitulación. *Verbeia: journal of English and Spanish studies*, 1(0), 8-27. Consultat 22 abril 2023, des de <https://journals.ucjc.edu/VREF/article/view/4067/2990>
- Cestero, A. M. (2015). La expresión del tabú: estudio sociolingüístico. *Boletín de Filología*, 50(1), 71-105. doi: 10.4067/S0718-93032015000100003
- Chaume, F. (2004). *Cine y traducción* (1a ed.). Madrid: Cátedra.
- Chaume, F. (2012). *Audiovisual Translation: Dubbing* (1a ed.). Manchester: St. Jerome Publishing.
- Chaume, F., García de Toro, C. (2010). *Teories actuals de la traductologia* (1a ed.). Alzira: Edicions Bromera.
- Confederación Autismo España. (2023). *Qué es el autismo*. Consultat 21 abril 2023, des de <https://autismo.org.es/el-autismo/que-es-el-autismo/>
- Criado-De Diego, C. (2017). Los diminutivos y su variación en español: Implicaciones para la enseñanza de E-LE/L2. Dins E. Balmaseda, F. García i M. Martínez. (ed. lit.), *Panhispanismo y variedades en la enseñanza del español L2-LE* (pàg. 255-262). La Rioja: Asociación para la Enseñanza del Español como Lengua

- Extranjera, Fundación San Millán de la Cogolla. Consultat 5 maig 2023, des de https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/asele/pdf/27/27_0025.pdf
- Eldoblaje.com. (2023). *Atípico [1ª temporada]*. Consultat 5 maig 2023, des de <https://www.eldoblaje.com/datos/FichaPelícula.asp?id=50453>
- Fuentes-Luque, A. (2015). El lenguaje tabú en la traducción audiovisual: límites lingüísticos, culturales y sociales. *E-AESLA*, 1. Consultat 22 abril 2023, des de <https://cvc.cervantes.es/lengua/eaesla/pdf/01/70.pdf>
- Hartmann, K., Urbano, M. R., Raffaele, C. T., Qualls, L. R., Williams, T. V., Warren, C.,... Deutsch, S. I. (2019). Sexuality in the Autism Spectrum Study (SASS): Reports from Young Adults and Parents. *Journal of autism and developmental disorders*, 49(9), 3638-3655. doi: 10.1007/s10803-019-04077-y
- Hervás, A. (2016). Un autismo, varios autismos. Variabilidad fenotípica en los trastornos del espectro autista. *Revista de Neurología*, 62(1), 9-14. Consultat 22 abril 2023, des de https://juntsautisme.org/wp-content/uploads/2021/01/AUTISME_UN-AUTISMO-VARIOS-AUTISMOS-Amaia-Hervas.pdf
- IMDb. (2023). *Atípico*. Consultat 22 abril 2023, des de <https://www.imdb.com/title/tt6315640/>
- Jason Leigh, J. (Productora). (2017-2021). *Atypical*. [Sèrie]. Els Estats Units: Netflix. Consultat 16 maig 2023, des de <https://www.netflix.com/search?q=ati&jbv=80117540>
- Lawson, W. (2005). *Sex, sexuality and the autism spectrum* (1a ed.). Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Martí Ferriol, J. L. (2006). *Estudio empírico y descriptivo del método de traducción para doblaje y subtitulación*. (Tesi doctoral. Universitat Jaume I, Comunitat Valenciana). Consultat des de <https://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/10568/marti.pdf>
- Martí Ferriol, J. L. (2010). *Cine independiente y traducción* (1a ed.). València: Tirant lo Blanch.

- Mayo Clinic. (2023). *Trastorno del espectro autista*. Consultat 21 abril 2023, des de <https://www.mayoclinic.org/es-es/diseases-conditions/autism-spectrum-disorder/symptoms-causes/syc-20352928>
- Molina, L., i Hurtado, A. (2002). Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach. *Meta*, 47(4), 498–512. doi: 10.7202/008033ar
- National Institute on Deafness and Other Communication Disorders. (2020). *Trastornos del espectro autista: Problemas de comunicación en los niños*. Consultat 22 abril 2023, des de <https://www.nidcd.nih.gov/es/espanol/problemas-de-comunicacion-en-los-ninos-con-trastornos-del-espectro-autista>
- Netflix. (2016). *Dubbed Audio Style Guide - Lip Sync Dubbing*. Consultat 12 abril 2023, des de <https://partnerhelp.netflixstudios.com/hc/en-us/articles/214807888-Dubbed-Audio-Style-Guide-Lip-Sync-Dubbing>
- Netflix. (2023). *La historia de Netflix*. Consultat 22 abril 2023, des de https://about.netflix.com/es_es
- Netflix. (s.d.). *Calificación por edades para series y películas en Netflix*. Consultat 22 abril 2023, des de <https://help.netflix.com/es-es/node/2064>
- Organización Mundial de la Salud. (2018). *La salud sexual y su relación con la salud reproductiva: un enfoque operativo*. Ginebra: Organización Mundial de La Salud. Consultat 1 abril 2023, des de <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/274656/9789243512884-spa.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Organización Mundial de la Salud. (2023). *Autismo*. Consultat 21 abril 2023, des de <https://www.who.int/es/news-room/fact-sheets/detail/autism-spectrum-disorders>
- Real Academia de la Historia. (2018). *Esther Tusquets Guillén*. Consultat 22 abril 2023, des de <https://dbe.rah.es/biografias/4203/esther-tusquets-guillen>
- Real Academia Española. (2022). *Diccionario de la lengua española*. Consultat 1 maig 2023, des de <https://dle.rae.es/>
- Sanz-Moreno, R. (2017). La (auto) censura en audiodescripción. El sexo silenciado. *Parallèles*, 29(2), 46-63. doi: 10.17462/para.2017.02.04

- Scandura, G. (2004). Sex, Lies and TV: Censorship and Subtitling. *Meta*, 49(1), 125–134. doi: 10.7202/009028ar
- Surià, S. (2014, juliol 15). Sexo oral y escrito: argot, eufemismos y etimología. [Entrada blog]. Consultat 13 abril 2023, des de <https://enlalunadebabel.com/2014/07/15/sexo-oral-y-escrito-argot-eufemismos-y-etimologia/>
- Tiral, J. (Locutora). (2023, març 12). *Tenía la duda: ¿Cuáles son los falsos tópicos que hay sobre el autismo?* [Àudio podcast]. Consultat 30 març 2023, des de <https://podimo.com/es/shows/e847046d-b4d8-4124-9f4c-32175162f963>
- Tusquets, E. (2020). *Confesiones de una editora poco mentirosa* (1a ed.). Barcelona: Lumen.
- Wajnryb, R. (2005). *Expletive deleted: a good look at bad language* (1a ed.). Nova York: Free Press.
- Zeidan, J., Fombonne, E., Scolah, J., Ibrahim, A., Durkin, M. S., Saxena, S.,... Elsabbagh, M. (2022). Global prevalence of autism: A systematic review update. *Autism Research*, 15(5), 778-790. doi: 10.1002/aur.2696

Annex

L'annex, on es troba la fitxa d'anàlisi completa, està disponible en el [Drive](#).